

פלוג המנחה AND מנחה קטנה, מנחה גדולה

What is the earliest time to recite תפלת מנחה? That question is not easy to answer because the משנה only provides for the latest time to recite תפלת מנחה and is silent about the earliest time to recite תפלת מנחה:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו' עמ' א'-משנה. תפלת השחר עד חצות, רבי יהודה אומר: עד ארבע שעות'. תפלת המנחה עד הערב; רבי יהודה אומר עד פלוג המנחה.

What is the basis for the disagreement concerning the latest time to recite תפלת מנחה?

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו' עמ' ב'-ומפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב? שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב; רבי יהודה אומר: עד פלוג המנחה, שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלוג המנחה.

Since the latest time to recite תפלת מנחה appears to be based on the deadline for bringing the תמיד של בין הערבים, one would expect that the earliest time to recite תפלת מנחה would be based on the earliest time for bringing the תמיד של בין הערבים:

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נח' עמ' א'-משנה. תמיד נשחט בשמונה ומחצה, וקרב בתשעה ומחצה. בערבי פסחים נשחט בשבע ומחצה, וקרב בשמונה ומחצה, בין בחול בין בשבת². חל ערב פסח להיות בערב שבת, נשחט בשש ומחצה, וקרב בשבע ומחצה, והפסח אחריו.

Based on these rules, מנחה גדולה, composed terms to describe three time limits: מנחה קטנה and מנחה גדולה. What is the definition of מנחה גדולה and מנחה קטנה?

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו' עמ' ב'- ואיזו היא מנחה גדולה? משש שעות ומחצה ולמעלה; ואיזו היא מנחה קטנה? מתשע שעות ומחצה ולמעלה.

The term קרבן תמיד של בין הערבים describes the time at which the קרבן פסח that fell on a Friday. The term מנחה קטנה appears to describe the time when the תמיד של בין הערבים was sacrificed on other days. The words גדולה (long) and קטנה (short) describe the duration of the time period in which תפלת מנחה can be recited. What is the definition of מנחה גדולה?

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו' עמ' ב'-תא שמע: דתניא, רבי יהודה אומר: פלוג המנחה אחרונה אמרו, והיא אחת עשרה שעות חסר רביע.

If you review the משנה in פסחים quoted above and compare it to the גמרא's definition of

1. How hours are calculated in Halacha is explained in footnote 3 found in the Translation Of Sources.

2. The קרבן פסח and the תמיד של בין הערבים share the fact that both are to be brought at בין הערבים:

שמות פרק יב, ו-והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום להדש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים.

מנחה גדולה, a contradiction becomes apparent. For purposes of defining מנחה גדולה, the גמרא uses as its measure the time when the קרבן תמיד של בין הערבים was slaughtered when ערב פסח fell on a Friday. For purposes of defining מנחה קטנה, the גמרא uses as its measure the time when the daily קרבן תמיד של בין הערבים was sacrificed and not the time that it was slaughtered. A different question is asked in the following גמרא but the answer provided answers our question as well:

תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק ד דף ז טור ב /ה"א— תמן תנינן תמיד נשחט בשמונה ומחצה וקרב בתשע ומחצה. ערב פסחים נשחט בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה, בין בחול בין בשבת. רבי ירמיה בעי: הכא את עבד מנחה שתי שעות ומחצה, והכא את עביד מנחה שלש שעות ומחצה? אמר רבי יוסי לא הוקשה תפילת המנחה לתמיד של בין הערבים אלא לקטורת. מה טעם? (תהילים קמ"א, ב') תכון תפילתי קטורת לפניך משאת כפי מנחת ערב; צא שעה אחת לעיסוקו, ואת עבד מנחה שתי שעות ומחצה.

We can now summarize the sources for the various time limits: מנחה גדולה was set as the earliest time to recite תפלת מנחה based on the definition of בין הערבים that was used to set the time for the slaughtering of the קרבן תמיד של בין הערבים at its earliest time which was when ערב פסח fell on שבת. מנחה קטנה was set as the earliest time to recite תפלת מנחה based on the time to burn the קטורת each day.

The גמרא concludes that all the opinions as to the time to recite מנחה are acceptable:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כז' ע"א—השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר, דעבד כמר, עבד, ודעבד כמר, עבד.

The upshot is that we take advantage of all the opinions:

שולחן ערוך אורח חיים סימן רל"ג סעיף א'—מי שהתפלל תפלת המנחה לאחר ו' שעות ומחצה ולמעלה, יצא. ועיקר זמנה מ"ט שעות ומחצה ולמעלה עד הלילה לרבנן, ולרבי יהודה עד פלג המנחה שהוא עד סוף י"א שעות חסר רביע. הגה: ומשערים שעות אלו לפי ענין היום, ואם הם היום ארוך משערינן ל"ב שעות והם נקראים שעות זמניות, וכן כל מקום ששיערו חכמים בשעות, משערינן לשעות אלו (רמב"ם בפ"ה המשנה בפ"ק דברכות). שולחן ערוך— ואסיקנא, דעבד כמר, עבד; ודעבד כמר, עבד; והוא שיעשה לעולם כחד מינייהו, שאם עושה כרבנן ומתפלל מנחה עד הלילה, שוב אינו יכול להתפלל ערבית מפלג המנחה ולמעלה; ואם עושה כרבי יהודה ומתפלל ערבית מפלג המנחה ולמעלה, צריך לזוה שלא יתפלל מנחה באותה שעה; ועכשיו שנהגו להתפלל תפלת מנחה עד הלילה, אין להתפלל ערבית קודם שקיעת החמה; ואם בדיעבד התפלל תפלת מנחה עד הלילה, אין להתפלל ערבית קודם שקיעת החמה; ואלו להתפלל ערבית מפלג המנחה ולמעלה, יצא. ובשעת הדחק, יכול להתפלל תפלת ערבית מפלג המנחה ולמעלה. הגה: ולדידי במדינות אלו נוהגין להתפלל ערבית מפלג המנחה, אין לו להתפלל מנחה אחר כך; ובדיעבד או בשעת הדחק, יצא אם מתפלל מנחה עד הלילה דהיינו עד צאת הכוכבים (בית יוסף בשם אהל מועד ורשא).

TRANSLATION OF SOURCES

'א-תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו' עמ' א'
Mishna. The latest time to recite Tefilas Schacharis is at half the day. Rabbi Yehuda says: until the end of the fourth hour. The latest time to recite Tefilas Mincha is until the end of the evening. Rabbi Yehudah says: until Plag Ha'Mincha.

'ב-תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו' עמ' ב'
Why did the Mishna say that the latest time to recite Tefilas Mincha is until the end of the evening? Because the Korban Tamid of the afternoon was sacrificed until the evening. Rabbi Yehudah says: until Ha'Plag Mincha, because the Korban Tamid of the afternoon was sacrificed until Plag Ha'Mincha.

'א-תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נח' עמ' א'
Mishna. The afternoon Tamid sacrifice was slaughtered at the eight and a half hour and was sacrificed at the nine and a half hour. On Erev Pesach, the afternoon Tamid sacrifice was slaughtered at the seven and a half hour and was sacrificed at the eight and a half hour whether Erev Pesach fell on a weekday or on Shabbos. When Erev Pesach fell on a Friday, the afternoon Tamid sacrifice was slaughtered at the six and a half hour and was sacrificed at the seven and a half hour and the Korban Pesach followed immediately thereafter.

'ב-תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו' עמ' ב'
What is the long Mincha? The one that begins after the six and a half hour. What is the short Mincha? The one that begins after the nine and a half hour.

'ב-תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו' עמ' ב'
Come and learn: A Baraisa: Rabbi Yehudah says: we are talking about the latest Plag Mincha. That occurs at the eleventh hour less a quarter.

'א-תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק ד דף ז טור ב' /ה"א
We learned in a Mishna elsewhere: On an ordinary day the afternoon Tamid is slaughtered at eight and a half hours into the day and is offered at nine and a half hours. On Erev Pesach, it is slaughtered at seven and one half hours and is offered at eight and a half hours whether Erev Pesach falls on a weekday or on Shabbat. Rabbi Yirmiya asked a question: here in the Baraisa you make the time for Mincha a span of two and a half hours whereas in the Mishna in Pesachim you make the time for Mincha a span of three and a half hours? Rabbi Yose says: The Mincha prayer is not compared to the afternoon Tamid but rather to the afternoon Kitores (incense). What is the basis for this? The verse: (Psalms 141, 2) Let my prayer stand as incense before You, the lifting of my hands of the afternoon Mincha. Subtract one hour for the duration of the Tamid's performance and it emerges that the Kitores which is offered immediately after the afternoon Tamid is offered at nine and a half hours. You

thus make the period for praying Mincha a span of two and a half hours as taught by the Baraisa.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כז' עמ' א' - Since the Gemara did not establish that one opinion is correct and that the others are not, it is permitted to follow any of those opinions.

שולחן ערוך אורח חיים סימן רלג' סעיף א' - Whoever recites Tefilas Mincha after the six and a half hour has fulfilled his obligation. The best time to recite Mincha is after the nine and a half hour until the night according to the majority opinion. According to Rabbi Yehudah, it is until Plag Mincha which is at the end of the eleven and a half hour less a quarter. RAMAH: We calculate these hours according to the length of the day³ by dividing the length of the day by twelve; that is what is known as variable hours. Whenever our Sages refer to hours, they are referring to these type of hours. SHULCHAN ARUCH: The conclusion reached was that one can follow any of those opinions. However, one should follow one opinion and stick with it. For example, if one follows the majority opinion and recites Mincha until night he should not be reciting Maariv just after Plag Mincha. If one follows the opinion of Rabbi Yehudah and recites Maariv beginning just after Plag Mincha, should not be reciting Mincha at that time. Now that it has become the practice to recite Mincha until nightfall, one should not recite Maariv before sunset; however, if unintentionally one recited Maariv just after Plag Mincha, he fulfilled his obligation. In case of dire need, one can recite Maariv from just after Plag Ha'Mincha forward. RAMAH: Our practice in our location where we are accustomed to recite Maariv just after Plag Ha'Mincha, one should not recite Mincha after Plag Ha'Mincha; however if it occurred unintentionally or in case of dire need, one can fulfill his obligation to recite Mincha until nightfall which is the time when the stars appear in the sky.

There is a difference of opinion as to how to calculate the length of a day; i.e. from sunrise to sunset or from first light until the stars come out. That period is divided by 12 to arrive at the length of each hour. The number of hours are then added to the starting point. For example, when a day is 12 hours long and sunrise is at 7:00 AM, six and a half hours would occur at 1:30 PM (the long Mincha); nine and a half hours would occur at 4:30 PM (the short Mincha) and eleven hours less a quarter would occur at 5:45 PM (Plag Mincha).

SUPPLEMENT

ברכת המזון Of ברכה The Third

The third ברכה of ברכת המזון is unique in that the גמרא provides alternate endings for the ברכה:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מט' עמ' א' – תנו רבנן: מהו חותם? בבנין ירושלים; רבי יוסי ברבי יהודה אומר: מושיע ישראל. מושיע ישראל אין, בנין ירושלים לא? – אלא אימא: אף מושיע ישראל. רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא, פתח בחדא וסיים בתרתיה. אמר רב חסדא: גבורתא למחתם בתרתיה! והתניא, רבי אומר: אין חותמין בשתיים! גופא, רבי אומר: אין חותמין בשתיים. איתיביה לוי לרבי: על הארץ ועל המזון! – ארץ דמפקא מזון. על הארץ ועל הפירות! – ארץ דמפקא פירות; מקדש ישראל והזמנים! – ישראל דקדשינהו לזמנים; מקדש ישראל וראשי חדשים! – ישראל דקדשינהו לראשי – חדשים; מקדש השבת וישראל והזמנים! – חוץ מזו. ומאי שנא? – הכא – חדא היא, התם – תרתיה, כל חדא וחדא באפי נפשה. וטעמא מאי אין חותמין בשתיים – לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות. מאי הוי עלה? אמר רב ששת: פתח ברחם על עמך ישראל חותם במושיע ישראל, פתח ברחם על ירושלים – חותם בבונה ירושלים. ורב נחמן אמר: אפילו פתח ברחם על ישראל חותם בבונה ירושלים, משום שנאמר: (תהלים קמ"ז) בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס, אימתי בונה ירושלים ה' – בזמן שנדחי ישראל יכנס.

Translation: Our Rabbis taught: How does one conclude the blessing of the building of Jerusalem? R. Jose son of R. Judah says: Saviour of Israel. 'Saviour of Israel' and not 'Builder of Jerusalem'? Say rather, 'Saviour of Israel' also. Rabbah b. Bar Hanah was once at the house of the Exilarch. He mentioned one theme at the beginning of the third blessing and both themes at the end. R. Hisda said: Is it a superior way to conclude with two themes? And has it not been taught: Rabbi says that we do not conclude with two themes?

The above text stated: Rabbi says that we do not conclude with two. In objection to this Levi pointed out to Rabbi that we say 'for the land and for the food'? It means, he replied a land that produces food. But we say, 'for the land and for the fruits' (in Al Hamichya)? It means, a land that produces fruits. But we say, 'Who sanctifies Israel and the appointed seasons'? It means, Israel who sanctify the seasons. But we say, 'Who sanctifies Israel and New Moons? It means, Israel who sanctify New Moons. But we say, 'Who sanctifies the Sabbath, Israel and the seasons? This is the exception. Why then should it be different? In this case it is one act, in the other two, each distinct and separate. And what is the reason for not concluding with two? Because we do not make religious ceremonies into bundles. How do we decide the matter? R. Shesheth says: If one opens with 'Have mercy on Thy people Israel' he concludes with 'Saviour of Israel'; If he opens with 'Have mercy on Jerusalem', he concludes with 'Who builds Jerusalem'. R. Nahman, however, said: Even if one opens with 'Have mercy on Israel', he concludes with 'Who builds Jerusalem', because it says. The Lord does build up Jerusalem. He gathers together the dispersed of Israel, as if to say: When does G-d build Jerusalem? When He gathers the dispersed of Israel.

The third ברכה of ברכת המזון is further unique in that it had a third alternate ending for שבת:

רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף לה עמ' ב'—ובשבת מתחיל בנחמה ומסיים בנחמה ואומר קדושת היום באמצע. פירש הרי"ף ז"ל שצריך להתחיל בנחמה ולשנות הלשון ולומר במקום רחם נחמנו ובחתימה שיאמר אחר רצה והחליצנו ונחמנו בציון עירך כי אתה בעל הנחמות בא"י מנחם עמו ורש"י ז"ל פי' שאין צריך לשנות הלשון שאומר בחול ולא להוסיף עליו כלל וכשמזכיר רחמי מתחלה ובנין ירושלים בסוף זהו נחמה כי נחמתן של ישראל הוא רחמי שמים ובנין ירושלים ולא באו בכאן להודיענו שצריך לשנות הלשון שאומר בחול אלא בא להשמיענו שאומר קדושת היום בין שתי הנחמות דהיינו רחם ובונה ירושלים וסדר הענין הוא שאומר.

Translation: On Shabbos, we begin with words of consolation and end with words of consolation and mention the sanctity of the day in between. The Rif explains that we begin with consolation and change the words of the Bracha and say the word: Nachamenu (comfort us) instead of the word Rachem (show compassion) and at the end of the Bracha after reciting Ritzei V'Ha'Chalitzeinu V'Nachameinu B'Tzion Ircha Ki Ata Ba'Al Ha'Nechemos say Baruch Ata Hashem Minachem Amo. Rashi explains that it is not necessary to change the language of the Bracha from what is recited during weekdays and we should not add to the Bracha at all. It is sufficient that we mention Rachamim in the beginning and the rebuilding of Jerusalem in the end. That is a comfort because the comfort that the Jewish people need is the compassion of heaven and the rebuilding of Jerusalem. In other words, the Gemara did not mean to teach us that we should change the language of the Bracha as it is recited on weekdays but instead the Gemara meant to teach us that we should remember the sanctity of the day between the two references to comfort which are the words: Rachem and Boneh Yerushalayim. It is the order of what is said that concerned the Gemara.

The reason for this is because the third ברכה of ברכת המזון is viewed as a ברכה of נחמה: רמב"ם הלכות ברכות פר' ב'—הלכה ד'—ברכה שלישית פותח בה רחם י-י א—להינו עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך, או נחמנו י-י א—להינו בירושלים עירך; וחותרם בה בונה ירושלים או מנחם עמו ישראל בבנין ירושלים. ולפיכך נקראת ברכה זו נחמה. וכל מי שלא אמר מלכות בית דוד בברכה זו לא יצא ידי חובתו מפני שהיא ענין הברכה שאין נחמה גמורה אלא בחזרת מלכות בית דוד.

Translation: The third Bracha of Birkat Ha'Mazzone begins with the words: Rachem . . . or Nachameinu . . . and it ends with the words: Boneh Yerushalayim or Menachem Amo Yisroel Bi'Binyan Yerushalayim. Therefore this Bracha is called a Bracha of comfort. Whoever fails to mention the Kingdom of Beis Dovid in this Bracha does not fulfill his obligation because this is a central theme of the Bracha in that complete comfort will not arrive unless we have the re-establishment of the monarchy of Beis Dovid.

In our review of the various versions of the third Bracha, notice that the theme of נחמה is much more pronounced in the version of the ברכה provided by רב עמרם גאון:

נוסח אשכנז—רחם, י-י א—להינו, על ישראל עמך, ועל ירושלים עירך, ועל ציון משכן כבודך, ועל מלכות בית דוד משיחך, ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו. א—להינו, אבינו, רענו, זוננו, פרנסנו, וכלכלנו, והרויחנו, והרוח לנו י-י א—להינו מהרה מכל צרותינו, ונא אל תצריכנו, י-י א—להינו, לא לידי מתנת בשר ודם, ולא לידי הלואתם, כי אם לידך המלאה, הפתוחה, הקדושה והרחבה, שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד. ובנה ירושלים עיר

להבין את התפלה

הקדש במהרה בימינו. ברוך אתה י-י, בונה ברחמי ירושלים. אמן

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) הלכות סעודה-רחם ה' א-להינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מלכות בית דוד משיחך ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו. רועינו זנינו מפרנסנו מכלכלנו הרוח לנו מהרה מצרותינו. ואל תצריכנו לידי מתנת בשר ודם. שמתנתם מעוטה וחרפתם מרובה, כי בשם קדשך הגדול והנורא בטחנו. ויבא אליהו משיח בן דוד בחיינו. ומלכות בית דוד מהרה תחזור למקומה. ומלך עלינו אתה לבדך והושיענו למען שמך והעלנו לתוכה ושמתנו בה ונחמנו בעציון עירך. ברוך אתה ה' בונה ירושלים.

סידור רב סעדיה גאון- רחם ה' א-להינו עלינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל היכלך ועל מעונך ועל ציון משכן כבודך ועל הבית הגדול והקדוש אשר אתה שמך נקרא עליו. ומלכות בית דוד תחזור למקומה בימינו. ובנה את ירושלים בקרוב. ברוך אתה ה' בונה ירושלים אמן.

מחזור ויטרי סימן פג-רחם י-י אלקינו עלינו ועל כל ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מלכות בית דוד משיחך ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו ועלינו. אלקינו אבינו רועינו רעינו זנינו פרנסינו וכלכלינו. והרויחינו והרווח לנו י-י אלקינו מהרה מכל צרותינו ואל נא תצריכנו י-י אלקינו לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלואותם ולא נבוש לעולם ועד: ותבנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו. ב"א בונה ירושלים. אמן:

רמב"ם סדר תפילות נוסח ברכת המזון-רחם י-י א-להינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו ומלכות בית דוד משיחך תחזור למקומה בימינו ובנה ירושלים בקרוב כאשר דברת. ברוך אתה י-י בונה ברחמי את ירושלים.

סדר חיבור ברכות- רחם ה' א-להינו עלינו ועל כל ישראל עמך ועל ירושלים עירך, ועל ציון משכן כבודך, ועל מלכות בית דוד משיחך ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו ועלינו. רועינו זנינו פרנסינו וכלכלינו, הרויחינו. הרווח לנו מהרה מכל צרותינו. ואל תצריכנו י-י אלקינו לא לידי מתנת בשר ודם, שמתנתם מעוטה וחרפתם מרובה אלא לידך המלאה והרחבה, והנוראה כי בשם קודשך הגדול והנורא בטחנו. לא נבוש ולא ניכלם לא בעולם הזה ולא לעולם הבא. ואף על פי שאכלנו ושתינו חורבן ביתך לא שכחנו ואל תשכחינו י-י

אלקינו ואל תעזבינו מלכינו ואל תטשינו גואלינו ואל תכלימנו בבקשתינו ואל תתנינו בנפש אויבינו ואל תפר בריתך אתנו ויבא אליהו ומשיח בן דויד במהרה בימינו. ובנה ירושלים עירך במהרה בימינו. ברוך אתה י-י, בונה ירושלים אמן.

נוסח תימן – רחם י-י א-להינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו ומלכות בית דוד משיחך תחזיר למקומה בימינו ובנה את ירושלים בקרוב כאשר דברת. ברוך אתה י-י בונה ברחמיו את ירושלים. אמן.